

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут природокористування та
гуманітарних наук

Кафедра аграрних технологій та лісового господарства

СИЛАБУС
ОК20 – Заповідна справа

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

Куріш Курішова Ж. М.
«02» вересня 2024 р.

Розробник: Пархоменко М.М., зав. навчально-наукової лабораторії екологічно-сталого природокористування кафедри аграрних технологій та лісового господарства *[підпис]*
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання) (підпис)

Силабус навчальної дисципліни обговорено на засіданні *кафедри аграрних технологій та лісового господарства*

Протокол від «02» вересня 2024 р. №

Узгоджено з гарантом освітньої програми: *[підпис]* Н.П. Буяльська
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Загальна інформація про дисципліну.

Тип дисципліни	Обов'язкова
Мова викладання	Українська
Рік навчання та семестр	2-й рік 4-й семестр. ОПП «Екологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Викладачі	Гайда Юрій Іванович, професор кафедри АТЛГ, д. с.-г. н. Пархоменко Мирослав Миколайович, зав. навчально-наукової лабораторії екологічно-сталого природокористування кафедри АТЛГ
Профайл викладачів	https://scholar.google.com/citations?user=I2kGLgsAAAAJ&hl=ua
Контакти викладачів	miroslav_atlg@stu.cn.ua 0973346433 miroslav.parkhomenko@gmail.com

2. Анотація курсу.

У результаті успішного навчання за програмою курсу здобувач зможе аналізувати позитивні або негативні тенденції розвитку заповідної справи на прикладі заповідних територій регіону; давати характеристику конкретної категорії заповідного об'єкту та території; визначати

за допомогою державного кадастру якісні характеристики територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їхні природоохоронну, наукову, освітню, виховну, рекреаційну та інші цінності; аналізувати міжнародний досвід розвитку заповідної справи в окремій галузі за означеним алгоритмом та обґрунтовувати необхідність створення у прикордонних місцевостях міждержавних заповідних територій.

3. Мета та цілі курсу.

Метою навчальної дисципліни “*Заповідна справа*” є формування науково-професійного світогляду бакалавра спеціальності *101 – Екологія* в області заповідної справи та вивчення особливостей природно-заповідних територій з метою розробки режимів їх охорони та раціонального використання, формування системи знань про основні закономірності взаємодії людини і природи; розробки заходів щодо зменшення дії антропогенних факторів на природно-заповідні об'єкти.

Основними завданнями вивчення дисципліни «*Заповідна справа*» є:

- 1) Ознайомлення з історією формування заповідної справи в Україні та світі.
- 2) Вивчення категорій природоохоронних територій та їх класифікації.
- 3) Вивчення функціонального зонування природоохоронних територій.
- 4) Вивчення принципів створення мережі заповідних об'єктів.
- 5) Вивчення законодавства у сфері природно-заповідної справи.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти має набути або розширити наступні загальні (ЗК) та спеціальні (фахові та предметні) компетентності (СК) компетентності, передбачені освітньою програмою спеціальності *101 – Екологія*:

ЗК01. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

СК22. Здатність обґрунтовувати необхідність та розробляти заходи, спрямовані на збереження ландшафтно-біологічного різноманіття та формування екологічної мережі.

4. Результати навчання.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання (ПР), передбачені освітньою програмою:

ПР02. Розуміти основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та природокористування.

ПР03. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування.

ПР06. Виявляти фактори, що визначають формування ландшафтно-біологічного різноманіття.

ПР16. Вибирати оптимальну стратегію проведення громадських слухань щодо проблем формування територій природно-заповідного формування та екологічної мережі.

5. Пререквізити. Для засвоєння дисципліни необхідні обов'язкові попередні модулі (навчальна дисципліна): Ландшафтна екологія.

6. Обсяг курсу.

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	20
Практичні заняття	20
Самостійна робота	80
Всього кредитів	120 (4 ЄКТС)

Форма проведення занять: лекційні, практичні заняття, самостійна робота – з використанням системи дистанційного навчання Moodle, літератури, відеоматеріалів.

7. Тематика курсу.

Теми лекційних занять

Лекція 1. Тема 1. Заповідна справа як навчальна дисципліна та науковий напрям.

Зміст, визначення та об'єкти заповідної справи. Структура заповідної справи як навчальної дисципліни. Наукові засади заповідної справи. Дослідження природного (еволюційного) розвитку рослинного та тваринного світу.

Лекція 2. Тема 2. Історичні віхи заповідної справи в Україні.

Природно-заповідний фонд – національне надбання. Кодекс поведінки в заповідній природі.

Лекція 3. Тема 3. Правові засади заповідної справи в Україні.

Законодавча база: сутність, базові принципи. Правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Право власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду.

Лекція 4. Тема 4. Організаційно засади та структура природно-заповідного фонду України.

Категорії природно-заповідного фонду України. Природні заповідники. Біосферні заповідники. Національні природні парки. Регіональні ландшафтні парки. Заказники. Пам'ятки природи. Заповідні урочища. Ботанічні сади. Дендрологічні парки. Зоологічні парки. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Лекція 5. Тема 5. Створення та проектування територій природно-заповідного фонду України.

Етапи створення територій природно-заповідного фонду. Створення системи транскордонних природоохоронних територій. Території та об'єкти природно-заповідного фонду як елементи національної екомережі.

Лекція 6. Тема 6. Природоохоронна діяльність на територіях та в об'єктах природно-заповідного фонду України.

Режими охорони та їх реалізація. Загальний порядок використання та контролю територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Відновлення екосистем та їх компонентів. Рекреаційна діяльність у межах природно-заповідного фонду.

Лекція 7. Тема 7. Функції та форми природоохоронної діяльності на територіях природно-заповідного фонду.

Збереження та відновлення етнічних традицій природокористування. Наукові дослідження територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Літопис природи. Юридична відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд. Освітньо-виховна діяльність. Участь громадськості у природоохоронній діяльності.

Лекція 8. Тема 8. Менеджмент заповідних територій.

Менеджмент екосистем заповідних територій. Структура державного управління заповідними територіями. Екологічна паспортизація заповідних територій.

Лекція 9. Тема 9. Еколого-економічна сфера розвитку заповідної справи.

Фінансово-економічний механізм функціонування заповідної справи. Шляхи удосконалення фінансово-економічного механізму розвитку заповідної справи. Засади природокористування у межах заповідних територій.

Лекція 10. Тема 10. Еколого-соціальна сфера розвитку заповідної справи

Рекреаційна сфера розвитку заповідної справи. Природозахисна сфера розвитку заповідної справи.

Теми практичних занять

Тема 1. Заповідна справа: мета, завдання, об'єкт, предмети і методи досліджень.

Тема 2. Нормативно-правові засади охорони і використання територій і об'єктів природно-заповідного фонду України.

Тема 3. Категорії територій і об'єктів природно-заповідного фонду України.

Тема 4. Екологічне і соціальне значення природно-заповідного фонду України.

Тема 5. Методика ведення кадастру заповідних територій.

Тема 6. Критерії формування екомережі.

Тема 7. Формування екомережі України та Чернігівської області.

Тема 8. Порядок створення нової території природно-заповідного фонду України.

Тема 9. Біосферні та природні заповідники України.

Тема 10. Національні природні парки та регіональні ландшафтні парки України.

Теми самостійної роботи

Тема 1. Заповідна справа як навчальна дисципліна та науковий напрям.

Встановлення шляхів збереження ділянок із типовим рослинним та тваринним світом.

Необхідність забезпечення сталого розвитку людства і держави.

Тема 2. Історичні віхи заповідної справи в Україні.

Книги людської тривоги.

Тема 3. Правові засади заповідної справи в Україні.

Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди, „червоні” переліки видів.

Тема 4. Організаційно засади та структура природно-заповідного фонду України.

Охоронні зони об'єктів природно-заповідного фонду.

Тема 5. Створення та проектування територій природно-заповідного фонду України.

Території та об'єкти природно-заповідного фонду як елементи національної екомережі.

Тема 6. Природоохоронна діяльність на територіях та в об'єктах природно-заповідного фонду України.

Освітньо-виховна діяльність.

Тема 7. Функції та форми природоохоронної діяльності на територіях природно-заповідного фонду.

Участь громадськості у природоохоронній діяльності. Літопис природи.

Тема 8. Сучасне становище, перспективи та проблеми розвитку заповідної справи в Україні та в інших державах.

Законодавча база: сутність, базові принципи.

Тема 9. Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди, „червоні” переліки видів.

Території та об'єкти природно-заповідного фонду як елементи національної екомережі.

Тема 10. Зонально-регіональний огляд заповідників і національних природних парків України.

Рекреаційна діяльність у межах природно-заповідного фонду.

8. Система оцінювання та вимоги.

Загальна система оцінювання курсу	Рейтингове оцінювання за 100-бальною системою: поточний контроль – 60 балів (відвідування занять, виконання завдань для самостійного опрацювання, робота під час практичних занять); підсумковий контроль – 40 балів (диференційований залік).
Практичні заняття	Підготовка усних відповідей з лекційного матеріалу, відповідь на питання самостійного опрацювання, виконання практичних завдань. Практична робота оцінюється в 5 балів (4,5 бали – за виконання роботи; 0,5 балів – за своєчасність здачі).
Умови допуску до підсумкового контролю	Необхідно набрати за поточний контроль не менше 35 балів.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю		Кількість балів
Змістовий модуль 1		0...30
1	Виконання практичних робіт	0...25
2	Результат модульної контрольної роботи	0...5

Змістовий модуль 2		0...30
1	Виконання практичних робіт	0...25
2	Результат модульної контрольної роботи	0...5
Середньозважена оцінка поточного і проміжного модульних контролів		0...60
Семестровий контроль (диференційований залік)		0...40
Разом		0...100

Шкала оцінювання результатів навчання

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (диференційований залік)	
		для екзамену (диференційованого заліку), курсового проєкту (роботи), практики, атестації	для заліку
90 – 100	A (відмінно)	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	добре	
75-81	C (добре)		
66-74	D (задовільно)	задовільно	
60-65	E (достатньо)		
0-59	FX (незадовільно)	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання

9. Політики курсу.

До загальної політики курсу відноситься дотримання принципів відвідування занять у відповідності до затвердженого розкладу, а також вільного відвідування лекційних занять для осіб, які отримали на це дозвіл відповідно до [«Порядку надання дозволу на вільне відвідування занять здобувачам вищої освіти НУ «Чернігівська політехніка»»](#). Запорукою успішного вивчення дисципліни є активність та залучення під час проведення практичних та лекційних занять – відповіді на запитання викладача (як один з елементів поточного контролю), задавання питань для уточнення незрозумілих моментів, вирішення практичних завдань. Консультації відбуваються в аудиторіях університету у відповідності до затвердженого розкладу, або ж особистих чи групових консультацій (через вбудований форум) на сторінці курсу в системі дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка».

У випадку, якщо здобувач протягом семестру не виконав у повному обсязі всіх видів навчальної роботи, має невідпрацьовані практичні роботи або не набрав мінімально необхідну кількість балів (35), він не допускається до складання диференційованого заліку під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку, передбаченому [«Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів НУ «Чернігівська політехніка»»](#). Повторне складання заліку з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється. У випадку повторного складання заліку всі набрані протягом семестру бали анулюються, а повторний диференційований залік складається у вигляді тестування.

Політика дедлайнів

Своєчасність здачі практичної роботи оцінюється в 0,5 балу за кожну практичну роботу. Виключенням може бути наявність поважних причин несвоєчасної здачі практичних робіт (хвороба, участь в зазначений час в інших видах навчальної, наукової чи організаційної роботи, офіційна робота за фахом тощо).

Політика користування ноутбуками / смартфонами

Прохання до здобувачів тримати смартфони переведеними у беззвучний режим протягом лекційних та практичних занять, так як дзвінки, переписки та спілкування у соціальних мережах відволікають від проведення занять як викладача, так й інших здобувачів. Ноутбуки, планшети та смартфони не можуть використовуватися в аудиторіях під час занять та під час проведення підсумкового контролю (за виключенням проходження тестового контролю в системі Moodle).

Політика заохочень та стягнень

За результатами навчальної, наукової або організаційної діяльності здобувачам вищої освіти курсу можуть нараховуватися додаткові бали – до 10 балів, у залежності від вагомості досягнень. Види позанавчальної діяльності, за якими здобувачі заохочуються додатковою кількістю балів: участь у міжнародних проектах, наукові дослідження, тези, статті на науково-практичних конференціях тощо.

Політика академічної доброчесності

Академічна доброчесність повинна бути забезпечена під час проходження даного курсу, зокрема при виконанні практичних робіт (принципи описані у [Кодексі академічної доброчесності НУ «Чернігівська політехніка»](#)). Списування під час проміжного та підсумкового контролів, виконання практичних завдань на замовлення, підказки вважаються проявами академічної недоброчесності. Від усіх слухачів курсу очікується дотримання академічної доброчесності у зазначених вище моментах. До здобувачів вищої освіти, у яких було виявлено порушення академічної доброчесності, застосовуються різноманітні дисциплінарні заходи (включаючи повторне проходження певних етапів).

Правила перезарахування кредитів

Кредити, отримані в інших закладах вищої освіти, а також результати навчання у неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути перезараховані викладачем у відповідності до положення [«Порядок визначення академічної різниці та перезарахування навчальних дисциплін у НУ «Чернігівська політехніка»](#). Визнання результатів навчання у неформальній освіті розповсюджується на окремі змістові модулі (теми) навчальної дисципліни.

10. Рекомендована література.

1. Василюк О., Борисенко К., Куземко А., Марущак О., Тестов П., Гриник Є. Проектування і збереження територій мережі Емеральд (Смарагдової мережі). Методичні матеріали. Київ: «LAT & K», 2019. 78 с.
2. Данілова О.М., Ємчук Т.В. Заповідна справа та організація туристично-рекреаційної діяльності на територіях природно-заповідного фонду: навч. посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2019. 350 с.
3. Кудряшова К. Перспективи розвитку екологічного туризму в Чернігівській області / К. Кудряшова, Г. Рябуха // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2021. – № 1 (25). – С. 63–70.
4. Мудрак О.В., Мудрак Г.В. Заповідна справа: навчальний посібник. Олді-Плюс, 2020. 635 с.
5. Оптимізація зелених зон територій Чернігівського Полісся : монографія / за заг. ред. к.б.н. С.О. Потоцької. – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. – 198 с.
6. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа: підручник. Тернопіль : навчальна книга. Богдан, 2024. 392 с.
7. Природно-заповідний фонд Чернігівської області / під заг. ред. к.б.н., доц. Ю.О. Карпенка. Чернігів, 2002. – 240 с.
8. Тлумачний посібник оселищ Резолюції №4 Бернської конвенції, що знаходяться під загрозою і потребують спеціальних заходів охорони. Перша версія адаптованого неофіційного перекладу з англійської (третього проекту офіційної версії 2015 року) / А. Куземко, С. Садогурська, О. Василюк. Київ, 2017. 124 с.

Інформаційні ресурси

1. Система дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка». Курс: Заповідна справа. URL: <https://eln.stu.cn.ua/course/index.php?id=7084>.
2. Атлас об'єктів природно-заповідного фонду України. URL: <https://pzf.land.kiev.ua/>.

3. Закон України «Про природно-заповідний фонд України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>.
4. Карта Смарагдової мережі на сайті Бернської конвенції. URL: <https://emerald.eea.europa.eu>.
5. Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text.
6. Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_032#Text.
7. Міжнародний фонд охорони природи (WWF International). URL: <https://wwf.ua>.
8. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua>.
9. Природно-заповідний фонд України. URL: <https://wownature.in.ua>.
10. Українська природоохоронна група. URL: <https://uncg.org.ua>.
11. Червона книга України. URL: <https://redbook-ua.org>.
12. Червоний список Міжнародного союзу охорони природи та природних ресурсів. URL: <https://www.iucnredlist.org>.